

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 15 (58)

Заснований в 1996 році

Рівне – 2017

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 15 (58). — Рівне: РДГУ, 2017. — 218 с.

Збірник наукових праць містить статті з компетентнісного підходу в загальній та вищій освіті, оптимізації процесу навчання української та іноземних мов, лінгводидактики, використання інноваційних освітніх технологій у дошкільних, загальноосвітніх і вищих навчальних закладах.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів та вчителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Войтович Ігор Станіславович – доктор педагогічних наук, професор (Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова);

Грицай Наталія Богданівна - доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член Академії наук вищої школи України (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пелех Людмила Романівна - доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пелех Юрій Володимирович - доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Потапчук Тетяна Володимирівна - доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету);

Романишина Наталія Василівна - доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Сверлюк Ярослав Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 30.03.2017 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Пластова, 39, Рівненський державний гуманітарний університет.

використання підручників нового покоління, які водночас із традиційними дидактичними функціями виконували б ще й нові (функцію розвитку самостійної пізнавальної діяльності в інформаційному просторі). Мова йде про можливість використання програм-перекладачів та пошукових систем в Інтернеті у процесі виконання окремих вправ, які спрямовані не лише на пошук інформації, а й на її обробку, згортання і розгортання, перетворення з однієї знакової системи в іншу.

Таким чином, підручник з української мови для учнів середньої та старшої школи повинен не лише відповідати цілям і завданням мовної освіти, бути спрямованим на реалізацію сучасних методологічних підходів, передбачати різні форми організації навчальної діяльності, вдало поєднувати традиційні методи навчання мови з новітніми, які помітно активізують увагу учнів, а й бути практично зорієнтованою навчальною книгою. Сучасний етап розвитку лінгвістики та суміжних з нею наукових галузей зумовлює необхідність комунікативно-прагматичної переорієнтації методології навчання української мови та створення нових підручників, які уможливили б продуктивне навчання мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дружененко Р. Перспективи актуалізації комунікативно-прагматичної основи навчання української мови / Р. Дружененко // Українська мова і література в школах України. – 2014. – № 1(130). – С. 15-18.
2. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю.Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 264 с.
3. Кучерява О. Система роботи з формування дискурсивної компетенції у сфері писемної комунікації / О. Кучерява // Вісник Львівського університету. – Серія філологічна. – 2010. – Вип. 50. – С. 254-261.
4. Пентиліук М. І. Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови / М.І. Пентиліук, О.М. Горошкіна, А.В. Нікітіна // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 1. – С. 15-20.
5. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник / О.О. Селіванова. – К, 2008. – 710 с.
6. Словник-довідник з української лінгводидактики / за заг. ред. М. Пентиліук. – К.: Ленвіт, 2003. – 149 с.
7. Тищенко О. Мова Інтернет-спілкування: стиль, норма, освіта / О. Тищенко // Дивослово. – 2011. – № 12. – С. 35-39.
8. Уліщенко В. Блогосфера як нове освітнє середовище / В. Уліщенко // Дивослово. – 2009. – № 6. – С. 11-15.

Н.В. ШУЛЬЖУК. ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОГО УЧЕБНИКА ПО УКРАИНСКОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ УЧЕНИКОВ СРЕДНЕЙ И СТАРШЕЙ ШКОЛЫ

Резюме. В статье определены лингвистический и методический аспекты проблемы создания эффективного учебника по украинскому языку для учеников средней и старшей школы в контексте коммуникативной лингвистики и дискурсологии. Отмечено, что современный этап развития лингвистики и смежных с ней научных отраслей обуславливает необходимость коммуникативно-прагматической переориентации методологии обучения украинскому языку и создание новых учебников, которые обеспечат продуктивное обучение языку.

Ключевые слова: языковая личность, коммуникативная лингвистика, дискурс, дискурсология, дискурсивная компетенция, коммуникативная тактика, коммуникативная стратегия, коммуникативное взаимодействие, коммуникативно-прагматическая основа обучения языку.

N.V. SHULZHUK. THE PROBLEM OF THE MODERN UKRAINIAN LANGUAGE STUDENT'S BOOK FOR THE STUDENTS OF THE JUNIOR HIGH AND SENIOR HIGH SCHOOL

The summary. This article outlines the linguistic and methodical aspects of the problem of the effective Ukrainian language student's book formation for the students of the junior high and senior high school in the context of the communicative linguistics and discourse studying. It is marked that the modern stage of the linguistics development and adjacent to it scientific branches causes the necessity of the communicative and pragmatic reorientation of the Ukrainian language teaching methodology and the new students' books formation, that would enable the generative language teaching.

Key words: language person, communicative linguistics, discourse, discourse studying, discourse competence, communicative tactics, communicative strategy, communicative interaction, communicative and pragmatic outline of language teaching.

**Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. І.М. Хом'як.**

Одержано редакцією 28.02.2017 р.

УДК: 378. 016: 811. 161. 2

Л.М. ЗЛАТІВ

ПРОБЛЕМИ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ

Резюме. У статті проаналізовано сучасні підходи до навчання мови у ВНЗ, уточнено поняття «професійна мовнокомунікативна компетенція особистості», виокремлено актуальні проблеми у викладанні української мови професійного спрямування в контексті особистісного, компетентнісного, функційно-стилістичного, синергетичного, дискурсно-текстоцентричного та міждисциплінарного підходів, накреслено перспективні напрямки досліджень із метою оновлення й удосконалення цього курсу.

© Л.М. Златів, 2017

Ключові слова: українська мова професійного спрямування, підхід до навчання мови, професійна мовнокомунікативна компетенція, професійний дискурс.

Сьогодні проблема формування майбутніх фахівців різного профілю набуває особливого значення, оскільки від рівня їхньої компетентності, готовності до розв'язання завдань, що ставить перед ними ринок праці, залежить успіх України як європейської держави. Тому одним із пріоритетних завдань вищої школи є здійснення моніторингу актуальних проблем у викладанні української мови професійного спрямування й обговорення шляхів їх вирішення.

Вивченню загальних питань теорії навчання мови, проблем сучасної організації і розвитку вищої освіти, удосконалення методики навчання української мови у ВНЗ присвячена ціла низка праць (у тому числі дисертаційних досліджень) дидактів та лінгводидактів (А. Алексюк, Ю. Бабанський, З. Бакум, О. Біляєв, А. Богущ, М. Вашуленко, Н. Голуб, І. Дроздова, Н. Кічук, А. Коваль, З. Курлянд, Т. Ладиженська, О. Любашенко, В. Мельничайко, Л. Паламар, М. Пентилюк, К. Плиско, Т. Симоненко, Т. Сущенко, І. Хом'як, О. Хорошковська, Г. Шелехова та ін.).

В Україні створено авторські програми, видано чимало якісних підручників, посібників, словників із української мови професійного спрямування (автори – Н. Бабич, З. Бакум, С. Глушик, О. Горошкіна, Т. Гриценко, М. Зубков, С. Караман, О. Копусь, О. Любашенко, З. Мацюк, В. Михайлюк, І. Плотницька, Н. Станкевич, В. Тихоша, Я. Чернецький, С. Шевчук та ін.). Уже два десятиліття цей курс динамічно розвивається, оновлюється залежно від змісту, мети, завдань, підходів тощо. Динаміка простежується навіть у назві дисципліни: «Українська мова» – «Ділова українська мова» – «Українська мова (за професійним спрямуванням)» або «Українська мова професійного спрямування».

У XXI столітті вітчизняна освіта виходить на якісно новий виток, зумовлений не тільки змінами в суспільно-політичному житті, а й переглядом організаційних та ціннісних орієнтирів у навчанні молоді. Як зазначає О. Любашенко, «сьогодні зміна концептуальної основи і розширення цільових функцій дидактики української мови вимагає суттєвої корекції деяких поширених методичних сценаріїв, підвалинами яких є стереотипні уявлення про лінгводидактичний процес у вищій школі: спрямування на заучування правописних правил, набуття декларативних знань, обмеження мовлення науковим та офіційно-діловим стилями тощо» [5, 15].

Новизна ситуації полягає в тому, що кардинальні зміни відбуваються динамічно й короткочасно, а це не зовсім узгоджується із стереотипною суспільною практикою виховання багатьох поколінь. (Будь-який навчальний курс швидко «старіє» під впливом нових підходів, що зароджуються у парадигмальному просторі сучасної науки, тому його потрібно постійно оновлювати).

Мета статті – виокремити актуальні проблеми у викладанні української мови професійного спрямування у контексті новітніх підходів та накреслити перспективні напрямки досліджень із метою оновлення й удосконалення цього курсу.

Сучасний парадигмальний простір лінгвістики, як відзначає О. Селіванова, представлений співіснуванням таких домінуючих парадигм: прагматичної (функціональної), когнітивно-дискурсивної та синергетичної, що характеризуються експансіонізмом, експланаторністю, функціоналізмом та антропоцентризмом [10, 22-44]

Саме тому у методиці викладання мовознавчих дисциплін останнім часом окреслилось декілька нових підходів. (Услід за С. Омельчуком, підходом до навчання мови вважаємо «методологічну категорію лінгводидактики, що позначає складне багатовимірне явище, структурними компонентами якого є принципи, технології, методи, прийоми, засоби та форми навчання і якому властиві концептуальність, процесуальність, системність, керованість та дієвість» [7, 38-39]). Провідні українські лінгводидакти (О. Горошкіна, С. Караман, З. Бакум, О. Караман, О. Копусь та ін.) розглядають такі підходи до навчання мови: особистісний, компетентнісний, синергетичний, контекстний, загальнодидактичний, системно-лінгвістичний, комунікативно-діяльнісний, функційно-стилістичний, соціокультурний, дослідницький [9, 24-27]. Ми доповнимо цей список ще двома важливими підходами – дискурсно-текстоцентричним та міждисциплінарним. Коротко проаналізуємо деякі з названих підходів, найбільш актуальні для нашого дослідження.

У лінгвометодиці вищої школи активізувалися студії в межах *антропоцентричного (особистісного)* підходу. На думку І.П. Дроздової, «орієнтація вищої освіти на всебічний розвиток мовної особистості студентів, зміцнення їхніх мовленнєвих навичок і вдосконалення умінь правильно й виразно передавати свої думки, посилення зв'язку змісту навчання студентів із їхньою майбутньою професійною діяльністю є тим фундаментом, на якому має ґрунтуватися весь навчальний процес із будь-якого фаху». Одним із найважливіших завдань вищої освіти дослідниця вважає розробку й реалізацію особистісно орієнтованої моделі розвитку українського професійного мовлення студентів-нефілологів ВНЗ, розрахованої на підготовку висококваліфікованого спеціаліста, здатного виявляти стійкі фахові знання українською мовою та професіоналізм у ділових ситуаціях спілкування, бути конкурентоздатним» [3, 5]. Фахівцям мова потрібна не як сукупність правил, а як культура співжиття в суспільстві, картина світобачення, засіб самоформування й самовираження особистості.

Поворот до антропоцентризму в мові, до мовленнєвої діяльності особистості визначив активізацію в мовознавстві методології функціоналізму. *Функційно-стилістичний* підхід одержав методичну інтерпретацію у працях С. Дубовик, В. Каліш, О. Купалової, О. Митрофанової, Л. Паламар та ін.). За цього підходу методика навчання української мови професійного спрямування будується так, що кожна нова мовна одиниця чи форма розглядається крізь призму її ролі, функції у професійному мовленні.

Серед новітніх підходів у лінгводидактиці вищої школи особливої уваги заслуговує *синергетичний*. У сучасному полікультурному просторі синергетику розглядають як універсальний міждисциплінарний засіб

спілкування, який виходить за межі конкретних галузей. Синергетика дає можливість усвідомити нелінійність, багатофакторність і вірогідність реального світу, поліваріантність шляхів його розвитку і неможливість опису його в межах класичних теорій і моделей, що дають лінійне уявлення та формують лінійне мислення. Вона виступає базою для взаємопроникнення природничого і гуманітарного змісту освіти. Як наукова парадигма синергетика оперує характерними поняттями, які утворюють її концептуальне поле: універсальність, глобальність, нетрадиційність (нелінійність), самоорганізація, відкритість, цілісність, інноваційність.

У практиці викладання української мови професійного спрямування методологічні принципи синергетики, на думку Л. Малевич та М. Дзюби, можуть бути втілені у двох аспектах: а) власне лінгвістичному; б) педагогічному (лінгводидактичному).

Мова є відкритою динамічною системою, для якої характерний постійний рух, зміна складників на кожному рівні структури, що зумовлює різноманітні зміни в системі загалом. Саме з таких позицій можна розглядати проблемні питання української мови профспрямування, наприклад: «Походження української мови», «Становлення українського правопису», «Типи мовних норм», «Історичні етапи формування української наукової термінології» тощо. Відкритість, нелінійність мовної системи найяскравіше виявляється у варіативності мовних одиниць різних рівнів, яка в професійно орієнтованому курсі української мови у ВНЗ може бути представлена по-різному: як варіантність національної мови та її територіальних і соціальних діалектів, як стильова, нормативна, семантична, лексична варіантність.

Актуальність ідей самоорганізації для лінгводидактики пов'язана з визнанням здатності синергетичних систем до саморозвитку не тільки завдяки зовнішнім впливам, а, головним чином, за рахунок раціонального використання своїх внутрішніх резервів. Ця ідея втілюється шляхом застосування інноваційних технологій, методів і прийомів лінгводидактики, наприклад, методу згорнутих інформаційних структур, інтерактивних технологій, методу проектного навчання, технологій ситуаційного навчання, або кейс-методів тощо [6, 269-271].

Професійне спілкування сьогодні розглядається як дискурсивне мовлення, що стало об'єктом наукових досліджень багатьох лінгвістів (Н. Арутюнова, Ф. Бацевич, Л. Безугла, Є. Бенвеніст, Є. Бондаренко, П. Донець, О. Селіванова, О. Сиротіна та ін.). Останнім часом поняття *текст* пов'язують із поняттям *дискурс*, що трактується як мовлення, «занурене у життя» (Н. Арутюнова), «життя тексту в нашій свідомості» (К. Серажмо).

У сучасній лінгводидактиці активізувались дослідження, пов'язані із застосуванням *дискурсно-текстоцентричного* підходу до навчання мови. Хоча у науковому обігу ще не виробилось однозначного визначення цього підходу (у публікаціях останніх років учені застосовують терміни «дискурсивно-текстоцентричний підхід», «дискурсивно-текстовий підхід», дискурсно-текстологічний аспект [4, 178]), проте наукові засади дискурсно-текстоцентричного підходу до навчання української мови за професійним спрямуванням ґрунтовно розроблені у працях І. Дроздової. Професійне мовлення дослідниця трактує ширше, ніж мова фаху, воно розглядається як вид діяльності людей окремої галузі знань, що знаходить вияв у користуванні мовою цієї галузі в усній і писемній формах. Його формування ґрунтується на вдосконаленні мовленнєвої діяльності, основу структури якої становить мовленнєва ситуація, а її кінцевим результатом є не тільки текст, а й дискурс [3, 49]. Дослідниця виокремлює категорію *професійний дискурс* як дискурсивну діяльність мовної особистості у професійних ситуаціях спілкування [6].

Провідні науковці (О. Горошкіна, І. Дроздова, А. Коваль, О. Любашенко, Л. Масенко, Л. Мацько, Н. Непійвода, Л. Паламар, М. Пентилюк, Г. Шелехова, І. Ющук) і викладачі-практики наголошують на прикладному характері української мови для нефілологів. Лінгвістика професійного спрямування сьогодні набуває все виразнішого рис праксеологічно-прикладного курсу. На думку А. Токарської, виправданням постає поки що достатньо не розвинений *міждисциплінарний* підхід, скерований, наприклад, на філософсько-правовий вектор освоєння лінгвістичних основ фахового правничого мовлення. На думку дослідниці, філософія мови і філософія права – це два вкрай необхідні напрями сучасного наповнення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)», із яких актуалізуються такі розділи, як мовлення і мислення; правова комунікація; правова герменевтика; правова синергетика та ін. [11, 132].

Інноваційні процеси, що трансформують світовий досвід у площину освіти, зумовили широкомасштабне упровадження у педагогічну практику *компетентнісного* підходу, який змінив мету і вектор змісту освіти від транслявання та накопичення знань і вмінь предметного змісту до виховання розвиненої особистості зі сформованими життєвими і професійними компетентностями.

Перший компонент терміна «компетентнісний підхід» є деривативом від двох понять – *компетентність* та *компетенція*, значення яких диференціюється за його специфічними відтінками. М. Пентилюк співвідносить компетенцію і компетентність як загальне і конкретне: компетентність може виявляти людина, яка має конкретні знання в певній галузі, але виявляє їх за допомогою мови; кожній людині необхідна мовна компетентність – комунікативна компетентність [8, 2].

Застосування компетентнісного підходу до викладання української мови профспрямування передбачає інтеграцію змісту різних навчальних курсів (сучасної української мови, стилістики, риторики, теорії тексту та ін.), у яких предметні галузі співвідносяться з різними видами компетентностей (мовної, мовленнєвої, комунікативної, термінологічної, дискурсивної тощо).

Аналіз лінгвометодичної літератури, а також власний багаторічний досвід викладання української мови на нефілологічних факультетах вишів дозволив виокремити низку проблем, що потребують послідовного вирішення і одночасно окреслюють перспективи подальших досліджень із метою удосконалення цього курсу.

1. У контексті проаналізованих підходів, на нашу думку, найбільш актуальною є проблема оновлення змісту курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)». У сучасних лінгводидактичних дослідженнях

простежуємо тенденцію до трансформування української мови профспрямування у праксеологічно-прикладний курс. Науковці (Л. Барановська, І. Дроздова, Г. Кацавець, М. Криський, Л. Лучкіна, О. Любашенко, В. Михайлюк, Г. Онкович, Л. Паламар, Л. Романова, Т. Рукас, А. Токарська, Н. Тоцька, С. Шевчук, В. Юкало) вивчають специфіку мови юристів, економістів, аграріїв, біотехнологів, медиків та інших фахівців і по-різному бачать шляхи вдосконалення їхньої мовленнєвої підготовки. Тобто актуалізується поняття «професійна мовнокомунікативна компетенція», що розуміється лінгводидактами як наявність професійно-комунікативних умінь особистості спілкуватися в типових умовах професійної діяльності, володіти потенціалом професійного дискурсу, репрезентувати нормативні та доступні для сприйняття навчально-наукові, технічні, фахові тексти; здатність розв'язувати комунікативні завдання у складних і непередбачуваних ситуаціях професійного спілкування» [2, 218].

Тому, на нашу думку, оновлений зміст курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» міг би включати інваріантний та варіативний складники. Перший покликаний сформувати *мовнокомунікативну компетенцію* майбутніх фахівців – систематизовані знання про мову як найвище надбання цивілізації і про правила мовного спілкування; знання норм сучасної української мови, розвинуте «чуття мови» – вміння бачити порушення мовних норм у своєму й чужому мовленні та пояснити причини цих порушень, уміння й навички правильної побудови зв'язних текстів; вміння користуватися інформаційно-довідковими джерелами для мовленнєвого самовдосконалення тощо. Враховуючи особистісний, функційно-стилістичний, синергетичний підходи до навчання мови, викладач має навчити студентів бачити живі, часом суперечливі процеси в мові, допомогти їм розмежувати рівні культури мовлення, виховати мовний смак, спроможність до рефлексії, готовність завжди протистояти суржику, проявам вульгарності, невинуватим запозиченням тощо.

Варіативний складник змісту курсу покликаний сформувати *професійну мовнокомунікативну компетенцію* особистості – ґрунтовні знання терміносистеми, мовленнєвих стереотипів фаху на різних рівнях мовної системи; володіння потенціалом професійного дискурсу; професійно-комунікативні вміння і навички спілкуватися в типових умовах професійної діяльності, сприймати, відтворювати й продукувати фахові тексти; здатність розв'язувати комунікативні завдання у складних і непередбачуваних ситуаціях професійного спілкування тощо. Цей складник змісту формується (або доповнюється) викладачем, що читає дисципліну, з урахуванням багатьох чинників, зокрема специфіки фаху, мовного середовища, в якому сформувались та перебувають студенти, рівня їхньої мотивації до вивчення мови, обсягу курсу, матеріально-технічних можливостей закладу тощо. Тому дослідження названих аспектів проблеми та розробка відповідних методичних матеріалів (посібників, глосаріїв, збірників фахових текстів, вправ та завдань, методичних рекомендацій для аудиторної, самостійної, індивідуальної роботи, електронних засобів навчання тощо) є надзвичайно актуальними і перспективними.

2. Нагальною проблемою є також створення навчально-методичної бази для дистанційної форми освіти. Як зазначає О. Брикіна, «дистанційне навчання у вищій школі має забезпечувати високий рівень інтерактивності навчання, що є одним з основних показників якості цієї системи. Воно передбачає здобуття освітніх послуг на відстані, в основному без відвідування навчального закладу, за допомогою нових комп'ютерних і комунікаційних технологій і є універсальною, синтетичною, інтегральною, гуманістичною формою навчання, що створює необхідні умови для студентів і адаптована до базового рівня знань» [1, 36].

Стрімкий розвиток нових засобів комунікації в середовищі інформаційних технологій зумовив розроблення нового напрямку – комп'ютерної лінгводидактики (В. Бадер, Н. Голуб, М. Бовтенко, Д. Гарцов, А. Манак, Є. Полат, М. Починкова, Л. Струганець, Г. Шелехова, Ю. Шепетко та ін.). Поява локальних і глобальних мереж, а також комп'ютерних програм системного, прикладного й спеціального призначення дозволили виокремити два напрями в системі комп'ютерного навчання мови: власне комп'ютерного навчання і навчання в мережі. Це зумовило розроблення спеціальних методик, комп'ютерних програм для учнів і студентів. Проте, на думку вчених-методистів, більшість комп'ютерних програм не мають наукового обґрунтування, а тому можуть розцінюватися як експериментальні або як частина проекту, який продовжує розроблятися. Основними причинами такого стану є нестача висококваліфікованих програмістів для розробки програм із вивчення мов; значна трудомісткість виробничих процесів, відсутність нової методологічної бази; недостатня готовність більшості досвідчених методистів брати участь у колективній роботі зі створення програмних продуктів навчального призначення.

3. Важливою проблемою є розробка спецкурсів та спецсеминарів із української мови професійного спрямування. Це дозволяє приділити окрему увагу тим питанням курсу, які розглядалися за браком аудиторних годин побіжно, однак є важливими для формування професійної мовнокомунікативної компетенції майбутнього фахівця. Такі спецкурси бажано зорієнтувати на фах майбутніх спеціалістів, застосувавши міжпредметні зв'язки з профільними дисциплінами (міждисциплінарний підхід). Наприклад, дослідниця А. Токарська окреслює таке коло проблемних питань на перетині юриспруденції з мовознавством: сучасні проблеми юридичної лінгвістики; правовий статус мови; взаємозв'язки мови і закону (юридична лінгвістика); юридизація мови, металінгвістичний аспект юридичної мови; законотворча та інтерпретаційна функції мови в юридичній галузі; лінгво-експертна функція практичного знання мови і теоретичних знань про мовлення; проблема співвідношення мовних законів (норма, кодифікація) із юридичними законами (нормами, настановами) тощо [10, 131-132]. Вважаємо, що своєчасність і затребуваність таких спецкурсів не викликає жодного сумніву.

4. Актуальною проблемою є пошук шляхів кооперації між наявними підходами в мовній освіті студентів-нефілологів, якої, з нашої точки зору, можна досягти лише за умови реалізації нової філософії освітньої діяльності, інноваційного мислення, пошуку оптимальних методів, прийомів, форм організації навчально-виховного процесу та інноваційних технологій навчання.

5. До перспективних ідей, які варті подальшого вивчення в наукових студіях, відносимо посилення прагматичної спрямованості підготовки студентів-нефілологів, інтерактивні форми і методи проведення занять

(зокрема case/study (кейс'стаді), метод аналізу конкретних ситуацій, ігрове проектування тощо), ефективні засоби навчання (напр., реферати, що мають міжпредметний характер, виготовлення оригінальних наочних посібників, словників із фаху тощо), а також варіативність підсумкової атестації, тобто забезпечення права вибору студентом між науковою роботою, дослідницьким проектом та іспитом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брикiна О. Синергетичнi засади моделювання дистанцiйної освiти майбутнього педагога / О. Брикiна // Рiдна школа. – К., 2006. – № 6. – С. 36-38.
2. Дроздова I.П. Професiйний дискурс i мовна особистiсть студента ВНЗ нефiлологiчного профiлю / I.П. Дроздова // Вiсник Львiвського унiверситету. Серiя фiлологiчна. – Львiв, 2010. – Вип. 50. – С. 212-220.
3. Дроздова I.П. Науковi основи формування українського професiйного мовлення студентiв нефiлологiчних факультетiв ВНЗ: монографiя / I.П. Дроздова; Харк. нац. акад. мiськ. госп-ва. – Харкiв: ХНАМГ, 2010. – 320 с.
4. Златiв Л.М. Дискурсивно-текстоцентричний пiдхiд до навчання української мови за професiйним спрямуванням студентiв-математикiв / Л.М. Златiв // Науковi записки Нацiонального унiверситету «Острозька академiя». Серiя: Психологiя i педагогiка. – Острог: Вид-во НУ «Острозька акад.», 2015. – Вип. 57. – С. 177-184.
5. Любашенко О.В. Лiнгводидактичнi стратегiї навчання української мови студентiв неспецiальних факультетiв вищих навчальних закладiв: автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорiя та методика навчання (українська мова)» / О.В. Любашенко. – К., 2008. – 44 с.
6. Малевич Л. Синергетичний пiдхiд до викладання української мови в технiчних ВНЗ / Л. Малевич, М. Дзюба // Вiсник Львiвського унiверситету. Серiя фiлологiчна. – Львiв, 2010. – С. 268-273.
7. Омельчук С. Дослiдницький пiдхiд до навчання мови: лiнгводидактичний словник-довiдник: навч. посiб. / С. Омельчук. – К., 2015. – 56 с.
8. Пентилюк М.І. Компетентнiсний пiдхiд до формування мовної особистостi в еврiнтеграцiйному контекстi / М.І. Пентилюк // Укр. мова i лiт-ра в школi. – К., 2006. – № 1. – С. 15-20.
9. Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплiн у вищiй школi: навч. посiб. / О. Горошкiна, С. Караман, З. Бакум [та iн.]; за ред. О. Горошкiної та С. Карамана. – К., 2015. – 250 с.
10. Селiванова О. Сучасна лiнгвiстика: напрями та проблеми: пiдручник / О. Селiванова. – Полтава: Довкiлля. – К., 2008. – 712 с.
11. Токарська А. Мова професiйного спрямування: перспективи оновлення змісту викладання / А. Токарська // Вiсник Львiвського унiверситету. Серiя фiлологiчна. – Львiв, 2010. – Вип. 50. – С. 131-134.

Л.М. ЗЛАТИВ. ПРОБЛЕМИ В ПРЕПОДАВАННІ УКРАЇНСЬКОГО ЯЗЫКА ПРОФЕСИОНАЛЬНОЇ НАПРАВЛЕННОСТІ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННИХ ПОДХОДОВ

Резюме. В статтє рассмотрены современные подходы к изучению языка в университетах, понятие «профессиональная коммуникативная компетентность личности», выделены актуальные проблемы в преподавании украинского языка профессиональной ориентации в контексте личностного, компетентностного, функционально-стилистического, синергетического, дискурсивно-текстоцентрического и междисциплинарного подходов, намечены перспективные направления исследований с целью обновления и улучшения этого курса.

Ключевые слова: украинский язык профессиональной ориентации, подход к изучению языка, профессиональная коммуникативная компетентность, профессиональный дискурс.

L.M. ZLATIV. THE PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE FOR SPECIFIC PURPOSES TEACHING IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY APPROACHES

The summary. The approaches to language teaching at higher educational establishments are analyzed in the article, current problems in teaching Ukrainian language for specific purposes in the context of personal, functional and stylistic, synergistic, discursive and text-centered and interdisciplinary approaches are singled out, promising areas of research to upgrade and improve this course are outlined.

Key words: Ukrainian language for specific purposes, approach to language teaching, professional language-communicative competence, professional discourse.

Рекомендовано до друку.
Д-р пед. наук, проф. І.М. Хом'як.

Одержано редакцією 01.03.2017 р.

УДК: 371. 161: 881

Т.В. КОСТОЛОВИЧ

ЧИННІ ПІДРУЧНИКИ З СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Резюме. Статтю присвячено проблемі формування професiйної комунiкативної компетенцiї майбутнiх вчителiв у процесi вивчення фонетичного, фонологiчного, орфоепiчного матерiалу за допомогою чинних пiдручникiв iз сучасної української мови. Автором проаналiзовано систему вправ збiрникiв завдань для вищих навчальних закладiв за рiзними критерiями (рiвнем лiнгвiстичного матерiалу, характером розумової дiяльностi, мiсцем у процесi комунiкацiї, видами мовленнєвої дiяльностi, зв'язком iз основними

© Т.В. Костолович, 2017

ЗМІСТ

<i>Іванова Л.І.</i> Реалізація завдань формування життєвої компетентності молодшого школяра засобами кейс-технології.	3
<i>Плугіна А.П.</i> Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі початкової школи.	5
<i>Підлужна Г.В.</i> Компетентнісний підхід до розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках української мови.	8
<i>Сіранчук Н.М.</i> Принцип градуальності – методичний принцип формування лексичної компетентності учнів початкової школи.	11
<i>Ткачук О.С.</i> Сутність фонетико-орфоепічної компетентності молодших школярів.	14
<i>Коваленко О.М.</i> Шляхи оптимізації вивчення української мови як державної в сучасній початковій школі.	17
<i>Приходько О.Ю.</i> Принципи інтеграції ключових компетентностей у концепції нової української школи (на матеріалі мовно-літературної освітньої галузі).	19
<i>Семашкіна Г.М., Харечко Н.В.</i> Проблеми формування природознавчої компетентності у дітей молодшого шкільного віку.	22
<i>Маліновська Н.В.</i> Педагогічні детермінанти мовленнєвої готовності дитини до навчання у школі.	25
<i>Лесняк Н.В.</i> Компетентнісний підхід у викладанні образотворчого мистецтва.	28
<i>Цепова І.В.</i> Формування комунікативної компетентності учнів першого класу засобом інтеграції видів мистецтв на уроках розвитку зв'язного мовлення.	32
<i>Ганжа М.В.</i> Педагогічні проблеми естетичного виховання: інтерактивний підхід їх вирішення.	35
<i>Кантур Г.А., Остапук М.С.</i> Формування морально-етичних цінностей молодших школярів у процесі вивчення української мови.	39
<i>Владимирова А.Л.</i> Естетичне виховання молодших школярів засобами національного пісенного фольклору як один із спектрів життєвих компетентностей.	41
<i>Суржук Т.Б.</i> Індивідуальний і диференційований підходи до формування навички читання першокласників.	44
<i>Артемова Ю.І.</i> Навчання перифразуванню як засобу розвитку комунікативної компетенції учнів.	48
<i>Бабій Н.Б.</i> Актуальність збереження соціокультурних традицій в руслі впровадження інновацій у початковій школі.	52
<i>Вітюк В.В.</i> Робота над словниковими словами у першому класі.	55
<i>Гамза А.В.</i> Формування у молодших школярів текстотворчих умінь у процесі вивчення дієслова.	58
<i>Янцур М.С.</i> Формування профорієнтаційної компетентності в учнів початкової школи.	61
<i>Боданець-Білокаленко Н.І.</i> Формування змісту літературного читання в контексті викликів сьогодення.	66
<i>Бісовецька Л.А.</i> Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках у початковій школі.	70
<i>Дмитрієва О.В., Годунова Н.Б.</i> Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з країнознавства Англії та Сполучених Штатів Америки.	75
<i>Дуброва А.С.</i> Освітньо-виховні можливості інформаційно-комп'ютерних технологій у навчанні і вихованні молоді.	77
<i>Матвієнко О.В.</i> Інноваційна діяльність в освіті як фактор підвищення її якості та ефективності.	80
<i>Федчук Л.І.</i> Компетентнісно зорієнтовані технології в структурі практичних занять з методики навчання української мови.	84
<i>Годунко Л.В.</i> Запровадження інноваційних методів навчання у рамках нової концепції викладання іноземних мов у початкових школах Словацької Республіки.	87
<i>Павленко А.С.</i> Формування та становлення особистості дитини через соціальні інститути спілкування.	90
<i>Гужанова Т.С.</i> Педагогічні умови своєчасного розвитку мовлення дитини в перші роки життя.	93
<i>Захарчук З.О.</i> Підготовка партитури навчального тексту до опрацювання її на уроках літературного читання з молодшими школярами.	96
<i>Кучма Т.В.</i> Особливості викладання іноземної мови у початкових класах.	99
<i>Козіцька О.А., Тупальська Г.О.</i> Особливості вивчення функціонування контамінованих складних конструкцій у сучасному мовознавстві.	103
<i>Сенчило А.В.</i> Пізнавальна самостійність як складова розвитку критичного мислення молодших школярів.	104
<i>Шалівська Ю.В.</i> Особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку молодших школярів на уроках читання.	107
<i>Шульжук Н.В.</i> Проблема сучасного підручника з української мови для учнів середньої та старшої школи.	110
<i>Златів Л.М.</i> Проблеми у викладанні української мови професійного спрямування в контексті сучасних підходів.	113
<i>Костолович Т.В.</i> Чинні підручники з сучасної української мови для вищої школи як засіб формування професійної комунікативної компетентності майбутніх вчителів.	117
<i>Грозан С.В.</i> Компетентнісна модель професійного розвитку майбутнього вчителя.	121
<i>Гетманчук Н.О.</i> Компетентнісно орієнтоване вивчення синтаксису у вищому навчальному закладі.	124
<i>Шевчук Т.Б.</i> Особливості формування лексичної компетенції майбутніх вчителів початкових класів.	127
<i>Іовхімчук Н.В.</i> Мовленнєво-комунікативна культура як складова іміджу майбутніх вчителів початкової школи.	131
<i>Дідур Н.А.</i> Методика формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів початкової школи	

у процесі психолого-педагогічної підготовки.	133
<i>Данилюк О.К.</i> Формування культури професійного спілкування майбутнього вчителя початкових класів у процесі вивчення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)».	137
<i>Романюк С.З.</i> Інноваційні підходи до навчання лінгвістичних дисциплін майбутніх учителів початкової школи.	140
<i>Рудницька Н.Ю., Тарнавська Н.П.</i> Підготовка майбутніх фахівців до застосування сучасних технологій математичної освіти у дошкільному навчальному закладі та початковій школі.	144
<i>Артемова О.І.</i> Психологічні та педагогічні креативні технології у професійній підготовці вчителя початкових класів.	148
<i>Колесник Н.Є.</i> Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання сучасних новітніх цифрових технологій у творчій діяльності учнів.	152
<i>Онишків З.М.</i> Змістовий компонент підготовки майбутніх учителів до впровадження освітніх інновацій у початковій школі.	155
<i>Степанова О.І.</i> Формування культури мовлення майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах реалізації компетентнісного підходу.	158
<i>Дубасенюк О.А.</i> Компетентнісний підхід як чинник професіоналізації вищої освіти.	161
<i>Кононко О.Л.</i> Емоційний профіль майбутнього педагога: суть, напрями та умови формування.	164
<i>Лук'яник Л.В.</i> Методичні основи роботи вчителя з використання інформаційних технологій у розробці електронних засобів навчального призначення для початкової школи.	168
<i>Антончук О.М.</i> Духовний аспект підготовки майбутніх учителів-словесників.	171
<i>Семенець С.П.</i> Особливості методичної підготовки майбутніх учителів математики в умовах реалізації концепції розвивального навчання.	174
<i>Вітвицька С.С.</i> Середовищний підхід у підготовці магістрів освіти до професійно-педагогічної діяльності. ...	177
<i>Мельничук Ю.Ю.</i> Використання інтерактивної дошки під час викладання філологічних дисциплін у виші. ...	179
<i>Чернюшок О.В.</i> Особливості розвитку креативної складової у підготовці майбутніх художників-педагогів на заняттях з композиції.	182
<i>Горобець І.А.</i> Цілі та зміст формування іншомовної компетенції у говорінні студентів мовних спеціальностей в умовах глобалізації суспільства.	187
<i>Процько Є.С.</i> Гендерна рівність при вивченні іноземних мов у середніх та вищих закладах освіти: аналіз сучасних вітчизняних досліджень.	191
<i>Бондарук Я.В.</i> Вплив соціальних мереж та Інтернет-ресурсів на вивчення англійської мови студентами-філологами.	194
<i>Грицай Н.Б., Демчук В.В.</i> Реалізація змісту професійної підготовки фахівців з біології у Рівненському державному гуманітарному університеті.	197
<i>Романюк С.К.</i> Застосування тестування на заняттях з англійської мови за професійним спрямуванням у вищому навчальному закладі.	201
<i>Мартинюк А.П., Губіна А.М.</i> Навчання діловому письму іноземною мовою в магістратурі немовних вищих навчальних закладів.	204
<i>Маковська Г.Я., Пархоменко О.Т.</i> Міжкультурна складова підручників з іноземної мови для вищих навчальних закладів технічного спрямування.	208
<i>Тишко Н.М.</i> Типологія стратегій для формування професійно орієнтованої англомовної читацької компетентності майбутніх інженерів.	210
<i>Відомості про авторів.</i>	214